

Από το Κίνημα στην Κοινωνική Αυτοθέσμιση

Αντώνης Μπρούμας

Σήμερα βιώνουμε μία σύγκρουση, που διαχέεται σε όλες τις πτυχές του κοινωνικού. Στον έναν πόλο της σύγκρουσης, τον κυρίαρχο, βρίσκεται ο κόσμος των κρατών και του κεφαλαίου. Στον αντίπαλο πόλο τοποθετούνται τα κινήματα, οι σύγχρονες κοινωνίες σε κίνηση. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο αυτών κόσμων θα καθορίσει σε ποιες κοινωνίες θα ζήσουμε τον 21ο αιώνα, αν αυτές θα είναι καπιταλιστικές, αν θα είναι απελεύθερες ή αν θα έχουν εξωκείλει στον ολοκληρωτισμό. Έχουμε λοιπόν κάθε λόγο να είμαστε σήμερα με τα πληθυντικά κοινωνικά κινήματα, γιατί είναι τα υπαρκτά συλλογικά υποκείμενα που αποτελούν τον σύγχρονο αντικαπιταλιστικό πόλο και προωθούν την ριζοσπαστική κοινωνική αλλαγή.

Χαρακτηριστικά των Σύγχρονων Κοινωνικών Κινήματων

Τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα δομούνται γύρω από δύο κοινά χαρακτηριστικά : (α) την αντίθεση στη σύγχρονη δομή του συμπλέγματος κρατών – κεφαλαίου αλλά και σε όλες τις άλλες μορφές καταπίεσης, και (β) στην προαγωγή της άσκησης της κοινωνικής εξουσίας όχι ως διαχωρισμένης αλλά ως εμμενούς μέσα στην κοινωνία. Τα σύγχρονα κινήματα συγκροτούνται λοιπόν ως αντιεξουσιαστικά. Ενυπάρχουν ως δυνατότητα στην κοινωνία, όπως το αυτεξούσιο ενυπάρχει ως δυνατότητα στα άτομα. Είναι ροή, όχι καθεστώς. Το υποκείμενό τους είναι το αυτεξούσιο άτομο.

Τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα παίρνουν διάφορες επιμέρους μορφές συλλογικής οργάνωσης, όπως τη “μορφή – κίνημα”, τη “μορφή – σωματείο”, τη “μορφή – πλήθος”, τη “μορφή – κοινότητα”, τη “μορφή – παραγωγική δομή”, τη “μορφή – κοινά”. Έχουν τα χαρακτηριστικά κοινοτήτων αγώνα ή καλύτερα κοινωνικών κομματιών σε κίνηση. Αποπειρώνται τη συγκρότηση εναλλακτικών

κοινωνικοτήτων, που προεικονίζουν τις κοινωνικές σχέσεις του αύριο. Διαρρηγνύουν τις ταυτότητες, που συγκροτούνται μέσα από το υπάρχον πλαίσιο κυριαρχίας, και μέσω αυτών αναδύονται νέα συνεκτικά συλλογικά νοήματα, τα οποία δίνουν λιγότερο έμφαση σε ιδεολογίες και περισσότερο έμφαση σε κουλτούρες, κοινωνικότητες, αξίες και τρόπους ζωής. Οργανώνονται με τη μορφή οριζόντιων δικτύων στον χώρο και ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες και δεν παρουσιάζουν τη λειτουργική διαφοροποίηση ανάμεσα σε αντιπρόσωπους και αντιπροσωπευόμενους. Διαφοροποιούν τις δομές τους και καταμερίζουν εργασίες, συγκροτώντας συντονιστικά, επιτροπές, ομάδες εργασίας με κανόνες αποθεσμοποίησης της εξουσίας, όπως μικρή διάρκεια θητείας σε καίριες θέσεις, εναλλαγή των ρόλων, λογοδοσία, ανακλητότητα. Επικεντρώνουν στην αποδόμηση της συμβολικής διάστασης της κυριαρχίας και στη δημιουργία χώρων αυτονομίας.

Κινήματα & Κοινωνική Αυτοθέσμιση

Αν τα κοινωνικά κινήματα είναι το μέσο, η κοινωνική αυτοθέσμιση είναι ο σκοπός. Ωστόσο, κινήματα και κοινωνική αυτοθέσμιση δεν ταυτίζονται. Τα κινήματα μπορούν να αυτοπροσδιορίζονται και να έχουν δράση στο μέτρο που διατηρούν κάποια σχετικά όρια σε σχέση με το κοινωνικό σώμα, μολονότι τέτοια όρια είναι πολύ πιο ισχνά από ό,τι σε άλλες μορφές κοινωνικής εξουσίας. Η οριοθέτηση όμως οποιασδήποτε κοινωνικής εξουσίας από το κοινωνικό σώμα ανοίγει την πόρτα στην πιθανότητα δόμησης σχέσεων κυριαρχίας. Συνεπώς, το γκρέμισμα κάθε οριοθέτησης μεταξύ κινήματων και κοινωνίας είναι το βασικό ζητούμενο. Εντούτοις, η ύπαρξη των ορίων κινήματων / κοινωνίας δεν είναι δομικό στοιχείο των κινήματων. Τα κινήματα αποτελούν ουσιαστικά τις μηχανές, που θέτουν ολόκληρες κοινωνίες σε κίνηση. Διαθέτουν το σπέρμα της κοινωνικής αυτοθέσμισης και με αυτό μπολιάζουν ολόκληρο το κοινωνικό σώμα. Ως κοινωνική αντιεξουσία είναι η πιο «ανθρώπινη» μορφή κοινωνικής εξουσίας, καθώς έχει ως καταστατικό σκοπό και τρόπο λειτουργίας την τελική αναίρεσή της, την εμμένεια στο κοινωνικό. Εφόσον συγκροτούν τους όρους για πανκοινωνικές

θεσμίσεις υλικά αυτόνομης άμεσης δημοκρατίας, τα κινήματα χάνουν το νόημά τους και αυτοδιαλύονται μέσα στο σώμα της κοινωνίας, μέχρι να δημιουργηθούν νέα κινήματα με ακόμη πιο προοδευτικό χαρακτήρα.

Η Κοινότητα Αγώνα ως το Κύτταρο της Κοινωνικής Αυτοθέσμησης

Όταν μιλάμε για μορφές κοινωνικής αυτοθέσμησης, συζητάμε για κοινωνικές σχέσεις. Τέτοιες σχέσεις δεν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως αυστηρά οικονομικές, πολιτικές ή πολιτιστικές αλλά πρέπει να ειδωθούν ως καθολικές κοινωνικότητες και τρόποι ζωής, που έχουν τις δικές τους ιδιαίτερες οικονομικές, πολιτικές ή πολιτιστικές διαστάσεις. Στην κοινωνική αυτοθέσμηση οι κοινωνικές σχέσεις είναι κοινοτικές, δηλαδή δομούνται σε ανθρώπινες κοινότητες. Στον καπιταλισμό τέτοιες κοινότητες συγκροτούνται εξ ανάγκης ως κοινότητες αγώνα για την υπεράσπιση των κοινοτικών τρόπων ζωής ενάντια στο σύμπλεγμα κρατών – κεφαλαίου. Σε αυτές τις σύγχρονες κοινότητες δομούνται οι σχέσεις εμπιστοσύνης, συνεργασίας και αλληλεγγύης, που είναι απαραίτητο θεμέλιο για τους αντικαπιταλιστικούς αγώνες.

Το Δημόσιο ως Κρατικό / Αγοραίο σε Κρίση

Ιστορικά, οι κοινότητες έπαιζαν τον πρωταρχικό, σε σχέση με το κράτος και την αγορά, ρόλο για τη διαχείριση των απαραίτητων για την κοινή ζωή πόρων και για την οργάνωση της κοινωνικής αναπαραγωγής. Η ανάδυση του καπιταλισμού και του νεωτερικού αστικού κράτους κατέστρεψε με τη βία τις κοινοτικές αυτές σχέσεις, προκειμένου να καταστήσει τους άλλοτε κοινούς πόρους αλλά και τα πρόσωπα απλές εισδοχές (input) στην παραγωγή εμπορευμάτων. Όμοια αντιμετώπιση επεφύλαξαν στις κοινότητες τα κομμουνιστικά κόμματα και ο κρατικιστικός σοσιαλισμός (Μπρ στη Ρωσία, Ζατρούγκα στην Ελλάδα). Στο επίπεδο των ιδεών το κυρίαρχο ιδεολόγημα της ανάπτυξης (οικονομικής / των παραγωγικών δυνάμεων) χρησιμοποιήθηκε για τον χαρακτηρισμό των κοινοτήτων των ανθρώπων ως ανασχετικού μοχλού της κοινωνικής προόδου, που έπρεπε συνεπώς να εξαλειφθεί, ώστε οι υλικές

ανάγκες των ανθρώπων να καλύπτονται με πιο αποτελεσματικό τρόπο από τους θεσμούς της καπιταλιστικής αγοράς ή/και του κράτους.

Σήμερα είμαστε υποχρεωμένοι να αναστοχαστούμε πάνω σε αυτή την επελθούσα κοινωνική αλλαγή. Η καταστροφή των αυτοθεσμιζόμενων ανθρώπινων κοινοτήτων και η όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση του κοινωνικού (και πλανητικού) μεταβολισμού από το κράτος και το κεφάλαιο δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Το δημόσιο, που είναι αναγκαίος όρος αναπαραγωγής του κοινωνικού, όπως επανανοηματοδοτήθηκε και κατασκευάστηκε με υλικούς όρους ως κρατικό ή ως λειτουργικό στοιχείο του ιδιωτικού, βρίσκεται σε κρίση. Η κρίση αυτή αντανακλάται πια με απειλητικούς όρους στη σχέση των ανθρώπινων κοινωνιών με τα οικοσυστήματα.

Το Δημόσιο ως Κοινό

Σε αυτό ακριβώς το κενό κοινωνικής (ανα)παραγωγής, δηλαδή στις ρωγμές και στις αντιφάσεις του κυρίαρχου παραδείγματος, αναδύονται τα σύγχρονα κινήματα και οι κοινότητες (ανα)παραγωγής κοινών αγαθών, για να πειραματιστούν με νέες μορφές κοινωνικής αυτοθέσμησης και να ανοίξουν για τις κοινωνίες προοπτικές εξόδου από τον καπιταλισμό. Μέσα από τα κινήματα και τους κοινωνικούς αγώνες αναδεικνύεται ένα νέο νόημα του δημοσίου, το δημόσιο ως Κοινό, δηλαδή ως αυτό που μοιραζόμαστε και συνδιαχειριζόμαστε. Μία τέτοια σύλληψη του δημοσίου είναι εντελώς διάφορη του κρατικού / αγοραίου ψευδεπίγραφου δημοσίου, που κυριαρχεί. Είναι κοινωνικά δίκαιη, γιατί επιβάλλει την ίση πρόσβαση των πολιτών στα κοινά αγαθά. Είναι χειραφετητική, επειδή αναθέτει καθήκοντα για την (ανα)παραγωγή από τους πολίτες των κοινών αγαθών. Είναι (αμεσο)δημοκρατική, διότι προϋποθέτει την άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των κοινών αγαθών. Είναι οικολογική, καθώς υπερτονίζει τη σχέση αμοιβαίας εξάρτησης όλων από τα κοινά αγαθά και, συνεπώς, προωθεί τη χρηστή διαχείρισή τους για τις παρούσες και μελλοντικές γενιές σε αντιδιαστολή με την σήμερα κυρίαρχη τραγωδία της εξάντλησης των κοινών αγαθών από το κεφάλαιο με σκοπό το κέρδος.

Κοινά Κοινωνικής (Ανα)παραγωγής

Όταν μιλάμε για κοινότητες (ανα)παραγωγής κοινών αγαθών δεν αναφερόμαστε απλώς σε πόρους αλλά σε κοινωνικές σχέσεις. Τρία χαρακτηριστικά έχει κάθε θεσμοποίηση Κοινών :

- Συσσώρευση ενός κοινού πόρου, υλικού, κοινωνικού ή διανοητικού.
- Συσσώρευση κοινωνικοποιημένης εργασίας, βασιζόμενης δηλαδή στη συνεργασία.
- Συγκρότηση μίας κοινότητας ανθρώπων, που αναπαράγει και διαχειρίζεται τον κοινό πόρο.

Σε μία εποχή που το σύμπλεγμα κρατών – κεφαλαίου αδυνατεί να διασφαλίσει την κοινωνική αναπαραγωγή για μεγάλες κοινωνικές ομάδες και καταστρέφει τις δημιουργικές δυνάμεις του κόσμου της εργασίας μέσα από σχέσεις κυριαρχίας και εκμετάλλευσης, παρατηρούμε την επιστροφή των Κοινών στην πρώτη γραμμή της σύγκρουσης :

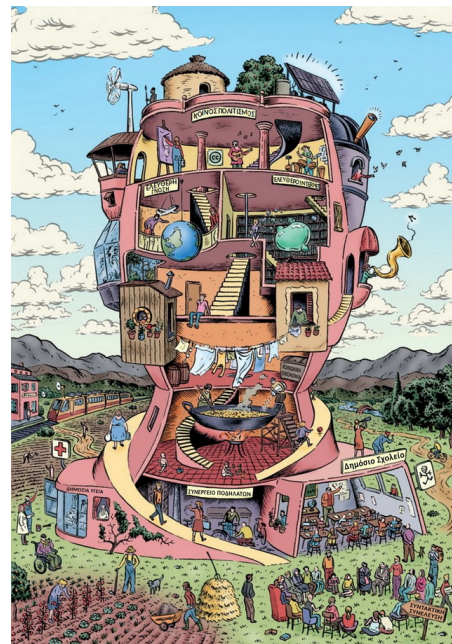
- Καλλιεργήσιμες εκτάσεις (Κίνημα Ακτημόνων Αγροτών – Βραζιλία).
- Αρδεύσεις (acequias – Νέο Μεξικό, ΗΠΑ).
- Ψαρότοποι (Maine, ΗΠΑ).
- Δάση (2,5% των Δασών της Σουηδίας).
- Σπόροι (Πελίτι, Αιγίλοπας).
- Αστικός δημόσιος χώρος (καταλήψεις, κοινωνικοί χώροι, κοινοτικά πάρκα).
- Κινήματα κοινοτικής στέγασης (Λατινική Αμερική, Ισπανία, Βέλγιο).
- “Κοινοποίηση” δημοσίων υπηρεσιών (Κίνηση 136 για το Νερό, Πρωτοβουλία για την Κοινωνική Διαχείριση των Απορριμάτων).
- Εξεγερμένοι δήμοι, κομμούνες και άλλες μορφές λαϊκής εξουσίας (Ροτζάβα, Τσιάπας, Βενεζουέλα).
- Ασύρματα κοινοτικά δίκτυα επικοινωνιών (Guifi – Ισπανία, AWMN – Ελλάδα, Sarantaporo.gr – Ελλάδα).
- Ραδιοφωνικοί Κοινοτικοί Σταθμοί (98FM, 1431, ΈντασηFM –

Ελλάδα)

- Ανοιχτά Πρότυπα και γλώσσες προγραμματισμού (TCP / IP, ODF, http).
- Ελεύθερο Λογισμικό (Apache, Linux κτλ).
- Wikipedia.
- Δίκτυα Ομότιμης Ανταλλαγής Αρχείων.
- Ψηφιακό Περιεχόμενο με Άδειες Copyleft.
- Βιβλιοθήκες και επιστημονικά περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης.
- Ομότιμη Χρηματοδότηση (Πλατφόρμες Crowdsourcing).

Για την κατανόηση της σημασίας των Κοινών στη ζωή μας μπορούμε να κάνουμε ένα μικρό τεστ, κατατάσσοντας όποιες ανάγκες μας καλύπτουμε μέσα από αχρήματες κοινότητες στη σφαίρα των Κοινών. Υπολογίζεται ότι παγκοσμίως 2 δις ανθρώπων εξαρτούν μέρος της επιβίωσής τους από τα Κοινά. Ωστόσο, οι παραγόμενες αξίες χρήσης από τέτοιες κοινότητες δεν καταμετρώνται από την οικονομική ψευδοεπιστήμη, γιατί δεν παράγουν κέρδος, κατατάσσονται στην άτυπη (informal) οικονομία και επιβάλλονται ως αόρατες για τον δημόσιο διάλογο. Η τάση απεξάρτησης από τα Κοινά και εξάρτησης αυξανόμενων πλευρών της ζωής μας από το κεφάλαιο και το κράτος δεν είναι χωρίς επιπτώσεις. Όσο πιο πολύ υπάγονται στον μεταβολισμό του κεφαλαίου, τόσο περισσότερο οι κοινωνίες βιώνουν τις κρίσεις του κεφαλαίου ως δικές τους κρίσεις, όπως και τελικά πράγματι είναι. Μπορούμε να αντιστρέψουμε την τάση αυτή, απεξαρτούμενοι σταδιακά από το κεφάλαιο και το κράτος. Θα γνωρίζουμε ότι κερδίζουμε όταν καλύπτουμε όλο και περισσότερες ανάγκες μας μέσα από τα Κοινά.

«Κοινοποίηση» Δημόσιων Υπηρεσιών

Ως δημόσια χαρακτηρίζονται όσα αγαθά είναι αναγκαία για την αξιοπρεπή διαβίωση των ανθρώπων. Στις σύγχρονες αστικοποιημένες κοινωνίες η πρόσβαση της πλειοψηφίας των ανθρώπων στα δημόσια αγαθά δεν είναι άμεση αλλά διαμεσολαβείται από κρατικούς οργανισμούς ή ιδιωτικές επιχειρήσεις και εμπλέκει τη χρήση πολύπλοκων υποδομών και επιστημονικά εξειδικευμένου προσωπικού. Αν συμφωνούμε ότι η διαχείριση τέτοιων αγαθών πρέπει να γίνεται από κοινότητες (ανα)παραγωγής Κοινών, όπως περιγράφηκε παραπάνω, τότε θα πρέπει να αποδεχθούμε ότι και οι κρατικά παρεχόμενες υπηρεσίες για την πρόσβαση στα δημόσια αγαθά θα πρέπει να μετασχηματιστούν με βάση την λογική των Κοινών. Ιδιωτικά ή κρατικά παρεχόμενες υπηρεσίες, που “κοινοποιούνται”, φέρουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Απουσία ιδιωτικού κέρδους, λειτουργία με αποκλειστικό σκοπό την κοινή ωφέλεια.
- Καθολική πρόσβαση.
- Προστασία του κοινού αγαθού με όρους αειφορίας.
- Χαρακτηρισμός του κοινού αγαθού και των υποδομών της δημόσιας υπηρεσίας ως πραγμάτων “κοινής χρήσης”, εκτός ανταλλαγής και εκτός αγοράς.
- Θεσμοποιημένες οδοί συμμετοχής των πολιτών – χρηστών στη διαχείριση της δημόσιας υπηρεσίας.

Ζούμε στη χώρα, που επί πολλούς μήνες η πρώην κρατική τηλεόραση παρήγαγε πρόγραμμα με όρους κοινότητας αναπαραγωγής του κοινού της πληροφόρησης και με την ενεργό συμμετοχή της κοινωνίας. Η καθολική επανακρατικοποίησή της αναίρεσε τον χαρακτήρα της ως “κοινοποιημένης” υπηρεσίας και αποτέλεσε οπισθοδρόμηση από την εντυπωσιακή αυτή κατάκτηση των εργαζομένων στην ΕΡΤ και των κινημάτων. Αποτελεί λοιπόν σοβαρό διακύβευμα για τα κινήματα να επιβάλλουν την επαναλειτουργία της ΕΡΤ με πολύ συγκεκριμένους και θεσμοποιημένους τρόπους συμμετοχής των πολιτών τόσο στη διαχείριση του οργανισμού όσο και στην παραγωγή του ίδιου του προγράμματός της. Αντίστοιχα, οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ πρέπει να αντιληφθούν πως, πέρα από το αναφαίρετο δικαίωμα να εξασφαλίζουν τα προς το ζην μέσα από την εργασία τους, παρέχουν στην κοινωνία το θεμελιώδες αγαθό της πληροφόρησης, το αγκάλιασμα του οποίου από τα κινήματα και τους ενεργούς πολίτες αποτελεί εχέγγυο ότι το αποτέλεσμα της εργασίας τους θα το καρπώνεται η κοινωνία και δεν θα υπηρετεί αλλότρια συμφέροντα ισχυρών ιδιωτών – παικτών ή της εκάστοτε κρατικής γραφειοκρατίας ή ακόμη της διοικητικής γραφειοκρατίας του οργανισμού. Η ανάδειξη άλλωστε της αξίας της εργασίας τους έγινε μέσα από τους κοινωνικούς αγώνες από τους ίδιους, τα κινήματα και την κοινωνία. Η διαδικασία «κοινοποίησης» της πρώην κρατικής τηλεόρασης πρέπει να συνεχιστεί.

Όπως δείχνει η εμπειρία, η “κοινοποίηση” των κρατικών υπηρεσιών παροχής δημόσιων αγαθών είναι μια συγκρουσιακή διαδικασία, που επιβάλλεται από τα κάτω. Αποτελεί την απάντηση της κοινωνίας στην αντίρροπη διαδικασία απαλλοτριωτικής συσσώρευσης από το κεφάλαιο κάθε δημοσίου αγαθού. Πρόκειται για αγώνα επιβίωσης των κοινωνιών ενάντια σε μία μετάλλαξη του κεφαλαίου, που θέτει υπό αμφισβήτηση την ίδια την κοινωνική αναπαραγωγή. Η διαδικασία της «κοινοποίησης» πρώην κρατικών υπηρεσιών οφείλει να καταλαμβάνει με επιθετικούς όρους όσα κενά αφήνει πίσω της η υποχώρηση του κράτους πρόνοιας και η ιδιωτικοποίηση των κρατικών δομών.

Τέτοια παραδείγματα από τα κάτω πρωτοβουλιών για την

«κοινοποίηση» δημοσίων υπηρεσιών στην Ελλάδα είναι τα κοινωνικά ιατρεία, που δομούνται με τέτοιους πολιτικούς όρους και σκοπούς «κοινοποίησης» της δημόσιας υγείας, κοινωνικές και συνεταιριστικές δομές εκπαίδευσης, η «Κίνηση 136» για το νερό της Θεσσαλονίκης, ο συνεταιρισμός “ΜΟΙΚΟΝΟΣ” για την κοινωνική διαχείριση των απορριμμάτων της Μυκόνου, το ασύρματο κοινοτικό δίκτυο «SARANTAPORO.GR» στην Ελασσόνα κ.α. Τα παραδείγματα αυτά δείχνουν πως η επιστροφή στο παρελθόν της εναπόθεσης των ελπίδων κοινωνικής σωτηρίας στο κράτος όχι μόνο δεν είναι δυνατή αλλά δεν είναι ούτε και επιθυμητή. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το αντίπαλο δέος στην ιδιωτικοποίηση των δημοσίων αγαθών και τη βάση για βαθιούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς πέρα από τον καπιταλισμό.

Αντιεξουσιαστική Οικονομία

Οι κοινότητες (ανα)παραγωγής Κοινών και τα εγχειρήματα “κοινοποίησης” δημόσιων υπηρεσιών δεν επαρκούν για την εξασφάλιση της υλικής αυτονομίας των κινημάτων και της κοινωνίας από τον κόσμο των κρατών και του κεφαλαίου. Στα όρια μεταξύ της σφαίρας των Κοινών και της σφαίρας της καπιταλιστικής αγοράς δημιουργούνται χώροι, η οικειοποίηση των οποίων απαιτεί τέτοια ένταση εργασίας, ώστε αυτή σε συνθήκες παντοκρατορίας του εμπορεύματος και του χρήματος να μην μπορεί να καλυφθεί από τους αγωνιστές των κινημάτων, εκτός αν λάβουν χώρα μετασχηματισμοί, όπως το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα. Τέτοιοι χώροι είναι όμως αναγκαίο να καλυφθούν επιθετικά από τα κινήματα, καθώς οριοθετούν τη σφαίρα των Κοινών από την αγορά και λειτουργούν ενισχυτικά στην επέκτασή της.

Για την κάλυψη τέτοιων χώρων από τα κινήματα είναι απαραίτητη η υιοθέτηση και ο πολλαπλασιασμός παραγωγικών εγχειρημάτων αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας. Τέτοια εγχειρήματα συνεχίζουν να παραμένουν στο πεδίο της ανταλλακτικής οικονομίας. Επιπλέον, συνεχίζουν να κυριαρχούνται από τις κεφαλαιοκρατικές δυνάμεις / σχέσεις παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης, δηλαδή να υπάγονται στους καταπιεστικούς νόμους του ανταγωνισμού και στον καπιταλιστικό νόμο της αξίας.

Εντούτοις, τα εγχειρήματα αυτά αποτελούν ένα βήμα μπροστά για πολλούς λόγους. Κατ' αρχάς, προάγουν σχέσεις αμοιβαιότητας, συνεργασίας και αλληλεγγύης των εργαζομένων μεταξύ τους και με τις κοινότητες των καταναλωτών. Επιπλέον, σε τέτοια εγχειρήματα η μισθωτή και εξαρτημένη εργασία δύναται να παραχωρεί τη θέση της σε οριζόντιες και δημοκρατικές σχέσεις (συν)εργασίας, με τελικό στόχο – πρόταγμα την εξάλειψη της κυριαρχίας και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Ακόμη, η δημοκρατία στους χώρους δουλειάς, η πρόσωπο με πρόσωπο σχέση με τους καταναλωτές, η απαγόρευση της διανομής κερδών και ο σταθερός προσανατολισμός στην ικανοποίηση των κοινωνικών και οικολογικών αναγκών δύνανται να αίρουν την αλλοτρίωση του εργαζομένου ως προς το περιεχόμενο και το προϊόν της εργασίας, που αναπαράγεται στις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής.

Καμία όμως τύχη δε θα έχουν τέτοια εγχειρήματα, αν δεν υιοθετούν βαθιά πολιτικό χαρακτήρα, με συνείδηση φυσικά της μεταβατικής φύσης τους. Έτσι, τα παραγωγικά εγχειρήματα της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας έχουν νόημα μόνο ως προσάρτημα και δομή του ευρύτερου αντικαπιταλιστικού κινήματος. Ενώ δηλαδή μέχρι σήμερα τα κινήματα οργανώνονταν χωρικά σε συνελεύσεις και ελεύθερους κοινωνικούς χώρους, οι κολεκτίβες της αλληλέγγυας και συνεργατικής οικονομίας μπορούν και πρέπει να γίνουν τα νέα κύτταρα των κινήματων στον κοινωνικό ιστό και να λειτουργούν με πολιτικούς / κινηματικούς όρους σε κάθε γειτονιά και χωριό, βαθαίνοντας την κοινωνική απεύθυνση των κινήματων. Με δυο λόγια, η αλληλέγγυα και συνεργατική οικονομία δεν έχει κανένα πολιτικό νόημα, αν δεν είναι αντιεξουσιαστική, δηλαδή προσάρτημα και επέκταση των κινήματων μας μέσα στον κοινωνικό χώρο / χρόνο.

Για μία Δημοκρατία των Κοινών

Ο Μάρρεϋ Μπούκτσιν αποδεικνύεται εκ των υστέρων ότι μάλλον είχε δίκιο. Η κρίση της παγκοσμιοποιημένης καπιταλιστικής αγοράς και των κρατών – προσαρτημάτων της δημιουργεί κοινωνικές καταστροφές και φυγόκεντρες τάσεις πίσω στο τοπικό για λόγους επιβίωσης. Καθώς οι άνθρωποι επανασυγκροτούν τον

κοινωνικό ιστό, τοπικοποιούν τις οικονομίες τους και πειραματίζονται με εναλλακτικές κοινωνικές σχέσεις, τίθεται ξανά το πολιτικό ζήτημα, το ζήτημα του ποιος αποφασίζει, το ζήτημα της πραγματικής -της άμεσης- δημοκρατίας.

Κατ' αρχάς, οφείλουμε να πούμε ότι το αίτημα για πραγματική δημοκρατία των σύγχρονων κινημάτων αποτελεί ταξικό φαινόμενο. Άμεση δημοκρατία δε ζητούν αυτοί που αυτοτοποθετούνται εντός των τειχών και θεωρούν πως τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους λίγο ως πολύ τις λύνει το κράτος και η αγορά. Η άμεση δημοκρατία αποτελεί διακαή πόθο όσων βρίσκονται εκτός των τειχών, όσων δηλαδή ελέγχουν ελάχιστα ως καθόλου -και ως εκ τούτου επιθυμούν να συλλογικοποιήσουν- τις συνθήκες επιβίωσης και ευημερίας τους. Περαιτέρω, οφείλουμε να πούμε ότι άμεση δημοκρατία χωρίς όρους υλικής αυτονομίας δε μπορεί να υπάρξει. Κοινωνικές θεσμίσεις για την υλική αυτονομία των κοινοτήτων αναφέρθηκαν παραπάνω. Ωστόσο, η διασφάλιση της υλικής αυτονομίας δεν προηγείται της θέσμησης αμεσοδημοκρατικών δομών και τούμπαλιν αλλά αμφότερα τελούν σε παράλληλη διαλεκτική σχέση. Κοινώς, όπως λένε οι Ζαπατίστας, τους δρόμους τους ανοίγουμε περπατώντας.

Η Συγκρότηση του Πολιτικού Πόλου των Κινήματων

Τα κοινωνικά κινήματα δε θα πραγματώσουν ποτέ τη συντηρητική νοητική κατηγορία του μαρξικού επαναστατικού υποκειμένου. Και αυτό γιατί οι συνθέσεις τους, οι συνθέσεις της πραγματικής ζωής, δεν οδηγούν σε χιλιαστικές ουτοπίες αλλά μπορούν μόνο να μετατοπίζουν τα επίπεδα των κοινωνικών αντιθέσεων. Περαιτέρω, γιατί οι δομήσεις τους δεν μιμούνται την μονολιθικότητα του αντίπαλου πόλου κρατών / κεφαλαίου αλλά είναι πληθυντικές, δημοκρατικές και εγκολπώνουν τη διαφωνία και τη διαφορετικότητα ως στοιχεία της σύστασής τους. Η πολυμορφία, η πληθυντικότητα και η έντονη εσωτερική διαφοροποίηση των κινημάτων αποτελούν λοιπόν τα πρώτα θετικά δείγματα της προεικόνισης ενός άλλου κόσμου, πιο ελεύθερου, δίκαιου και δημοκρατικού. Την ίδια όμως ώρα, τα χαρακτηριστικά αυτά θέτουν ορισμένους περιορισμούς στις δυνατότητες των κινημάτων να

κυκλοφορούν και να σωρεύουν την κοινωνική τους εξουσία, δημιουργούν μία εικόνα μερικότητας και μη σύνδεσης των κοινωνικών αγώνων και, έτσι, αδυνατίζουν την εικόνα της κοινωνίας για τις προοπτικές τους και την παρεπόμενη κοινωνική τους διεισδυτικότητα.

Αν οι αγωνιστές των κινημάτων επιθυμούμε να έχουμε στοιχειώδεις όρους επιτυχίας και, κυρίως, αν θέλουμε να ανοίξουμε απτές προοπτικές για την κοινωνία, ώστε οι δικές μας κοινωνικότητες να αποκτήσουν ορμή χιονοστιβάδας, στην κοινωνική αναμέτρηση με τον αντίπαλο πόλο κρατών / κεφαλαίου τα κινήματα θα πρέπει να γίνουν πιο αποτελεσματικά στην κυκλοφορία και τη συσσώρευση της κοινωνικής τους εξουσίας. Και θα πρέπει να τα καταφέρουμε όλα αυτά, δίχως να αφομοιωθούν τα ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά των κινημάτων μας, χωρίς δηλαδή να υιοθετήσουμε τα οργανωτικά χαρακτηριστικά της ιεραρχικής γραφειοκρατίας του κράτους και των επιχειρήσεων, την ομοιογένεια των εμπορευματικών σχέσεων και τις κυριαρχικές τάσεις διαχωρισμένων από την κοινωνία εξουσιών.

Τρεις στρατηγικές προτείνονται από τον γράφοντα σε αυτή την κατεύθυνση:

Θετικές δικτυακές εξωτερικότητες (network effects): Τα σύγχρονα κινήματα δομούνται γύρω από συγκεκριμένους κοινωνικούς αγώνες και στόχους πάλης. Κινδυνεύουν έτσι να δίνουν προς την κοινωνία μία επίπλαστη εικόνα μερικότητας, που αδυνατίζει τη διεισδυτικότητά τους. Εντούτοις, η εικόνα αυτή μερικότητας είναι επίπλαστη, ακριβώς γιατί ο κόσμος των κινημάτων έχει κοινές αφετηρίες, στόχους και πρακτικές αλλά χτίζει και ενιαίες κοινωνικότητες και κοινότητες αγώνα. Επομένως, η συνεχής δόμηση νέων κινημάτων και η κάλυψη κάθε πτυχής του κοινωνικού δεν είναι μόνο επιθυμητή αλλά και αναγκαία, αφού προσφέρει θετικές εξωτερικότητες στα κινηματικά δίκτυα, εξυφαίνοντας όλο και εκτενέστερα τον ιστό τους στο κοινωνικό σώμα. Το δίκτυο των κινημάτων, στον ιστό του οποίου υφαίνονται συνεχώς καινούργια «μάτια», είναι το σύγχρονο συλλογικό υποκείμενο, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της

αντικαπιταλιστικής πάλης, της πάλης δηλαδή ενάντια σε μία κυριαρχία του κεφαλαίου που διαχέεται με όρους κυβερνησιμότητας σε κάθε πτυχή του κοινωνικού. Η απόδοση λοιπόν κρίσιμης μάζας στα κινήματα περνά μέσα από την θετική επίδραση που έχει η συνεχής δημιουργία, επέκταση και συντονισμός των επιμέρους κινήματων.

Κοινωνικά Μέτωπα: Έχει περάσει εδώ και δεκαετίες ανεπιστρεπτή η εποχή που η κυριαρχία του κεφαλαίου και του εμπορεύματος περιοριζόταν πίσω από τις πύλες των εργοστασίων. Έχοντας διαχυθεί σε όλες σχεδόν τις πτυχές του κοινωνικού, το κεφάλαιο μεταβολίζει τις κοινωνίες και τα οικοσυστήματα σύμφωνα με τις νομοτέλειές του, καταστρέφοντας τις υπάρχουσες μορφές ζωής. Η διαδικασία αυτή, που ονομάζεται νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός, επηρεάζει αρνητικά -μολονότι με διαφορετικούς όρους- τη ζωή όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως τάξης ή κοινωνικής ομάδας. Το ζήτημα σήμερα δεν είναι η δημιουργία κοινωνικών μετώπων ενάντια στην καπιταλιστική παντοκρατορία, αφού τέτοια μέτωπα είναι πια αντικειμενικό γεγονός. Το ζήτημα είναι πώς οι κοινωνικές δυνάμεις των κινήματων, που συσπειρώνουν τους καταπιεζόμενους / εξεγειρόμενους και τα πιο προοδευτικά κοινωνικά κομμάτια, θα ηγεμονεύουν μέσα σε αυτά τα μέτωπα και θα τα εκτρέπουν κάθε φορά στις ατραπούς της καταστροφής κρατών / κεφαλαίου, σε μετακαπιταλιστικές κοινωνίες ελευθερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και άμεσης δημοκρατίας. Στα διάχυτα αυτά μέτωπα δεν παίζουμε φυσικά μπάλα μόνοι αλλά έχουμε απέναντί μας τις δυνάμεις του ολοκληρωτισμού, που σηκώνουν κεφάλι. Δεν επιτρέπουμε λοιπόν στους εαυτούς μας ποτέ να μένουμε εκτός των κοινωνικών συγκρούσεων και των κοινωνικών διεργασιών στο όνομα οποιασδήποτε ιδεολογικής καθαρότητας. Οι καιροί είναι γόνιμοι και οφείλουμε να σηκώσουμε το γάντι.

Αντιθετική αυτονομία: Το εγχώριο ανταγωνιστικό κίνημα δομήθηκε εδώ και δεκαετίες με όρους αντιθετικής ετερονομίας απέναντι στο Ελληνικό κράτος και στο κεφάλαιο. Δεν κατάφερε να δομήσει έναν αυτόνομο και διακριτό πολιτικό πόλο και να επιβάλλει μακρο-κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Ο ετεροκαθορισμός των

αγώνων με μόνο κριτήριο την αντίθεσή μας στην κυριαρχία δεν πάύει να είναι ετεροκαθορισμός και όχι κίνημα με όρους αυτονομίας, οδηγώντας διαρκώς σε κυκλικές ομφαλοσκοπήσεις και συρρικνώσεις. Η δε ρευστοποίηση και αναδιάταξη του εγχώριου συστήματος κυριαρχίας, που έχει επιφέρει η κρίση κοινωνικής αναπαραγωγής, δε μπορεί να αντιμετωπίζεται με τις συνταγές του παρελθόντος, που έχουν εξαντλήσει προ πολλού τον ιστορικό τους ρόλο, αλλά επιβάλλει την επανατοποθέτηση από την πλευρά των κινημάτων. Ζητούμενο λοιπόν για αυτή την επανατοποθέτηση είναι η συγκρότηση ενός πολιτικού πόλου αυτόνομου από τις δυνάμεις της αντιπροσώπευσης και με δική του αυτόνομη ατζέντα κοινωνικών μετασχηματισμών, που δεν θα εξαντλείται στην αντιπαράθεση με την καταστολή. Η αντιθετική μεν, αυτονομία δε, των κινημάτων είναι ο δρόμος, για να αλλάξουμε τα πράγματα.

Τα Δικαιώματα Απέναντι στο Κενό

Αλέξανδρος Σχισμένος

Το 2012 ξημερώνει σαν έτος διάψευσης κάθε προφητείας. Η προφητεία του τέλους της ιστορίας διαψεύστηκε από την ίδια την ιστορία και τώρα ξανά από την ανικανότητα του καπιταλισμού να οδηγήσει την ανθρωπότητα στους παραδείσους της αφθονίας. Η προφητεία της κατάρρευσης του καπιταλισμού διαψεύστηκε από τη συνεχή κατάφαση στις φαντασιακές του προκείμενες σημασίες και την αγωνία του διαρκούς επιθανάτιου ρόγχου του. Η προφητεία της μεταπολίτευσης διαψεύστηκε από την ενεργό λειτουργία του καθεστώτος που μεταπολιτεύτηκε και τον κοινωνικό εναγκαλισμό του κράτους ΠΑΣΟΚ. Οι προφητείες των Μάγια για την καταστροφή του κόσμου θα διαψευστούν στο τέλος του χρόνου, καθώς και οι προφητείες για τις επερχόμενες εκλογές και την περίφημη

ανανέωση του πολιτικού προσωπικού των παλαιών ανακτόρων. Μέσα στον ίλιγγο του κοινωνικού μετασχηματισμού που βιώνουμε και την ταυτόχρονη σημασιακή κατάρρευση και αναδημιουργία, μένει να διαψευστούν οι προφητείες του μεταμοντερνισμού, όπως ο θάνατος του υποκειμένου και η επαναστατική εξάρνηση των οικουμενικών δικαιωμάτων.

Ο μεταμοντερνισμός είναι μία λέξη ομπρέλα κάτω από την οποία στοιβάζονται μία σειρά από πολιτικές, φιλοσοφικές και αισθητικές τάσεις με μοναδικό κοινό παρανομαστή την τετριμμένη απόφαση περί της σχετικότητας των αξιών. Είναι σαφές πως στον γυμνό νοημάτων κόσμο που ζούμε, κάθε σημασία και αξία εκπορεύεται από την κοινωνία και στην κοινωνία βρίσκει το μοναδικό πεδίο ισχύος και πραγμάτωσής της. Από αυτή τη θεμελιώδη παραδοχή ξεπηδούν διάφορες στάσεις απέναντι στο κοινωνικό – ιστορικό.

Μία πρόσφατη μεταμοντέρνα στάση είναι η άρνηση των οικουμενικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, όπως αυτά θεσμίστηκαν τον καιρό του διαφωτισμού, ως στοιχεία ενός λόγου περιοριστικού, εξουσιαστικού και απόλυτου. Ο συλλογισμός ξεκινά από την παραδοχή πως κάθε αλήθεια που επιβάλλεται κοινωνικά είναι στην πραγματικότητα λογικώς αυθαίρετη και λογικώς μπορεί να διαψευστεί, και καταλήγει στο συμπέρασμα πως κάθε οικουμενική αλήθεια αποτελεί έναν διανοητικό ολοκληρωτισμό επιβαλλόμενο από την κοινωνικά κυρίαρχη τάξη. Ωστόσο, επισημαίνοντας τις ολοκληρωτικές απολήξεις του κράτους του Λόγου, διαγράφονται μονοκονδυλιάς οι κοινωνικές και πολιτικές κατακτήσεις του δυτικού πολιτισμού κατά τη μάχη του ενάντια στη μεταφυσική και τον θεό; Μπορούμε επικαλούμενοι τη σχετικότητα των αξιών να στήσουμε μία πρόταση για την κοινωνική ελευθερία δίχως ένα θεμελιώδες πλαίσιο αξιών, μπορεί να υπάρξει μία αυτόνομη θέσμιση δίχως μία πρώτη βάση οικουμενικών σημασιών που θεωρούνται αυτοδίκαιες;

Φυσικά το ερώτημα, όταν τεθεί εν κενώ, μπορεί να πάρει όποια απάντηση θέλει. Όπως όμως είπε ο Αριστοτέλης κριτικάροντας την Πολιτεία του Πλάτωνα, ας δούμε τι συμβαίνει στην

πραγματικότητα. Καταρχάς κάθε κοινωνική θέσμιση είναι ουσιαστικά αυθαίρετη και αυτό είναι όρος για να υπάρξει συζήτηση για την κοινωνική ελευθερία, καθώς αν υπήρχε κάποιου τύπου βιολογικού ή εξωκοινωνικού προβαδίσματος μίας κοινωνικής θέσμησης έναντι των άλλων, δεν θα υπήρχε λόγος πολιτικός, αλλά απλώς επιστημονικός. Κάτι τέτοιο θέλησε να υποστηρίξει ο μαρξισμός με τα γνωστά αποτελέσματα, όταν υπέθεσε πως η γνώση των πραγματικών εξωκοινωνικών νόμων κίνησης της ιστορίας θα του έδινε ένα αντικειμενικό προβάδισμα ως καθεστώς. Ταυτόχρονα, κάθε θέσμιση προκύπτει αυθαίρετα αλλά σε υπαρκτό χώρο και χρόνο, με υπαρκτούς περιορισμούς υλικούς ή ιστορικούς, δίχως αυτό αναγκαστικά να εισβάλλει βαθιά στον πυρήνα των σημασιών της, καθώς υπάρχουν παραδείγματα ετερόνομων κοινωνιών αφθονίας και αυτόνομων κοινωνιών σπάνης.

Υπάρχει ωστόσο ένα αντικειμενικό κριτήριο διαχωρισμού μίας αυτόνομης και μίας ετερόνομης θέσμησης, και αυτό είναι ακριβώς η επίγνωση των αυθαίρετου των νόμων και η συνειδητή διαρκής συζήτηση γύρω από τα προβλήματα που αυτός ακριβώς ο αυθαίρετος ριζικά φαντασιακός χαρακτήρας των θεσμίσεων γεννάει. Το μόνο σταθερό σημείο μέσα σε αυτό το σαθρό σημασιακό έδαφος οφείλει να είναι η θέση θεμελιακών, αυθαίρετων λογικώς αλλά ηθικώς απελευθερωτικών αξιωμάτων ως βασικές αξίες της κοινωνίας.

Ο τεράστιος μετασχηματισμός του διαφωτισμού ανέδειξε ως τέτοια τα οικουμενικά δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη. Ήταν ένας λόγος που συγκροτήθηκε με μένος απέναντι στη μεταφυσική σύλληψη της ελέω θεού δικαίωσης της εξουσίας. Ως τέτοιος απαιτεί τη διαρκή λογοδοσία της εξουσίας απέναντι στο άσυλο που αυτά προσφέρουν στο εκάστοτε άτομο. Ως τέτοια εκφράζουν μία ισορροπία ανάμεσα σε μία ξέχωρη ατομικότητα και μία κοινωνική συλλογικότητα πολλαπλών συμφερόντων και επιδιώξεων. Εκφράζουν μία κοινωνία όπου η εξέγερση του ατόμου οδήγησε στην αναγνώριση του ατόμου ως ανθρώπου και πολίτη και όχι ως απλού μέλους ενός κοινωνικού σώματος ή υπηκόου.

Η ερμηνεία τους μπορεί να πάρει δύο θέσεις, αμυντική και επιθετική, ανάλογα με το περιεχόμενο που οι λέξεις, ελευθερία,

ισότητα και το δικαίωμα της επιδίωξης της ευτυχίας λαβαίνουν. Αν ονομάσουμε ελευθερία την οικιακή ασφάλεια, ισότητα την ομογενοποίηση και ευτυχία την ατομική απόλαυση τότε έχουμε ένα κενό χαρτί παράδοσης της εξουσίας στο κράτος ή όποιον άλλον πάτρωνα προσφέρεται. Αν όμως δώσουμε στην ελευθερία το περιεχόμενο του αυτεξούσιου, στην ισότητα της κοινωνικής αλληλεγγύης και ισαξίας κάθε ανθρώπου και στην ευτυχία το περιεχόμενο της δημόσιας συλλογικής πράξης, τότε οι λέξεις αποκτούν την πραγματική τους δύναμη. Τη δύναμη μίας πύρινης κατάφασης του δικαιώματος του ανθρώπου να ζει δίχως τυραννία.

Παρ' όλες τις ιστορικές τους βεβηλώσεις και διαστρεβλώσεις, τα οικουμενικά δικαιώματα του ανθρώπου αποτελούν βαρύτατη αυτεπίγνωση της ανθρωπότητας. Ξεπηδούν από την επίγνωση πως μόνο ο άνθρωπος θέτει δίκαιο και πως αυτό το δίκαιο το θέτει ως άνθρωπος και ως άνθρωπος γεννιέται εντός ενός κόσμου δικαίου (δηλαδή ενός κοινωνικά θεσμισμένου κόσμου, όχι δικαίου αναγκαστικά) και πως η ύπαρξή του δεν αποτελεί απλώς μία βιολογική οντότητα αλλά μία κοινωνικο-ιστορική. Τέθηκαν δε ως οικουμενικά ακριβώς γιατί καμία εξωκοινωνική βιολογική ή θεολογική επισήμανση δεν επισυνάφθηκε, ώστε να ανήκουν σε μία κουλτούρα ή ένα λαό.

Το ζήτημα είναι να τα διευρύνουμε ώστε να μπορούν να αποτελέσουν μία βάση εκτύλιξης όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπου, και θεμελίωσης όλης της δημιουργικής ενέργειας κάθε πολίτη. Δεν χρειάζεται να αρνηθούμε την πολιτική ύπαρξη του ατόμου, αντιθέτως πρέπει να διευρύνουμε την πολιτική έννοια σε κάθε γωνία και τόπο της κοινωνίας, ώστε οι αποκλεισμένοι να μην εξισωθούν στον αποκλεισμό αλλά στην ελευθερία. Οι νέες θεσμίσεις που γεννιούνται θέτουν ως βάση την ενεργό πράξη δίχως κοινωνικά σύνορα και η πράξη οφείλει να είναι συνειδητά με την πλευρά της ανθρωπότητας, μέσω της αναγνώρισης του άλλου και της δημιουργικής σύνθεσης του πραγματικού θεσμίζοντος φαντασιακού.

Το Αόρατο Υποκείμενο

Αλέξανδρος Σχισμένος

Μέσα στη δίνη της εποχής, γύρω μας, μέσα μας, οι σημαντικές επενδύσεις των δυτικών κοινωνιών αποδεικνύονται φαύλες και οι οάσεις που προσέφεραν αντικατοπτρισμοί στην έρημο. Ωστόσο, ένα νέο περιεχόμενο φαίνεται πως αναδύεται, μία νέα συνολική πολιτική πρόταση διαμορφώνεται μέσα από το κίνημα της άμεσης δημοκρατίας που επικεντρώνεται, δίχως να περιορίζεται, στις πλατείες αυτού του κόσμου. Μια πρόταση όχι απλώς αντισυστημική [1] αλλά **εξω-συστημική**, πέρα από το πλαίσιο που το σύστημα εξουσίας προβλέπει.

Η συζήτηση στους ριζοσπαστικούς κύκλους, στην προσπάθεια να αναγνωρίσουν στοιχεία της ταυτότητάς τους στο κίνημα, περιστρέφεται γύρω από δύο κυρίαρχους πόλους. Θα τους αναφέρω, για να προσπαθήσω συνοπτικά να επισημάνω από πού πηγάζουν και γιατί είναι ουσιαστικά στέρφοι. Ο ένας είναι η απόπειρα θεωρητικού σχεδιασμού ενός «καθεστώτος» άμεσης δημοκρατίας, ο άλλος η αναζήτηση του Υποκειμένου του. Είναι σαφές πώς τα δύο αυτά αιτήματα συνδέονται και ανατροφοδοτούνται.

Θα ξεκινήσω με μία διευκρίνηση. Η πληρότητα ενός θεωρητικού συστήματος [2] οφείλει να θεμελιώνεται σε κάποια αξιώματα, κάποιες δηλαδή αναπόδεικτες πλην όμως απαραίτητες θέσεις. Ένα θεωρητικό πολιτικό σύστημα, τύπου Πλάτωνα ή Μαρξ, οφείλει να θεμελιώνεται σε έναν αναπόδεικτο, πλην όμως αναγκαίο, καθορισμό της κοινωνίας. Δυστυχώς ή ευτυχώς, η κοινωνία είναι η πηγή όλων των καθορισμών και το πεδίο δοκιμασίας και πραγμάτωσής τους. Κάθε μεταφυσική σύλληψη αποτυγχάνει να συλλάβει το πραγματικό κοινωνικό γίγνεσθαι. Μας απομένει η εμπειρία, η κριτική και η πράξη.

Μία δεύτερη διευκρίνιση. Το τελευταίο δεν σημαίνει πως η πράξη είναι τυφλή, πόσο μάλλον η πολιτική πράξη. Ακριβώς επειδή η κοινωνία είναι η πηγή όλων των καθορισμών και συνεπώς των αξιών, ενέχει τη δυνατότητα της αλλαγής τους, ενέχει επίσης την ευθύνη της επιλογής τους.

Ερχόμαστε στην άμεση δημοκρατία. Ποια είναι η ως τώρα εμπειρία των αμεσοδημοκρατικών συνελεύσεων;

Πρώτον, πως αποτελούν το μοναδικό πλαίσιο, ώστε να γίνει μία διαβούλευση και συζήτηση που να εμπλέκει ενεργά και ισότιμα τον καθένα. Η έλλειψη αντιπροσώπων, ο ισότιμος λόγος, η πλήρης ελευθερία λόγου, η απουσία ιεραρχίας, η ψήφιση προτάσεων και όχι προσώπων, ο ίσος χρόνος, είναι τα θεσμικά χαρακτηριστικά κάθε ελεύθερης πολιτικής διαβούλευσης. Είναι επίσης οι προϋποθέσεις κάθε ελεύθερης πολιτικής απόφασης.

Δεύτερον, η εμπειρία της πλατείας Συντάγματος δείχνει πως κάθε αμεσοδημοκρατική συνέλευση έχει το πεδίο δικαιοδοσίας της. Η συνέλευση του Συντάγματος είχε ως δικαιοδοσία την πλατεία [3], στην οποία το κίνημα αυτοοργανώθηκε αμέσως, τη διαμαρτυρία απέναντι στη Βουλή, την έμπρακτη αμφισβήτηση της εξουσίας του κράτους στον δημόσιο χώρο. Οι αμεσοδημοκρατικές συνελεύσεις γειτονιών την αυτοοργάνωση της γειτονιάς και ούτω καθεξής. Δεν μπορεί φυσικά να υπάρχει μία αμεσοδημοκρατική συνέλευση που να αποφασίζει για έναν γεωπολιτικό χώρο μέχρι τα σύνορα του σημερινού ελληνικού κράτους. Μονάχα ίσως μία ομοσπονδία συνελεύσεων, για ζητήματα που θα προκύψουν ως εντελώς καινούργια, αφού τα σύνορα πλέον αποκτούν άλλη σημασία. Είναι επίσης δικαιοδοσία της κάθε συνέλευσης να αποφασίσει τους κανόνες της, και άλλους κανόνες θα έχει μία συνέλευση 300 ατόμων, άλλους μία 30.000. Εξάλλου, είναι παράλογο οι 300 να αποφασίζουν για τα 10 εκατομμύρια. Δεν είναι;

Τρίτον, πως η άμεση δημοκρατία είναι το μοναδικό πεδίο ώστε να αναστοχαστούμε πάνω στην άμεση δημοκρατία. Πέρα από πολιτική πράξη με τη στενή έννοια, είναι μια πράξη θέσμησης και ένας χώρος πολιτικής παιδείας. Και ακριβώς αυτή η ανα-δημιουργική

κυκλικότητα, πράξης, κριτικής και πράξης οδηγεί την αυτοθέσμιση και την αυτονομία, δηλαδή τη ρητή συνειδητή θέσμιση νόμων που τίθενται διαρκώς υπό συζήτηση.

Είναι σαφές πως κάθε θεωρητικό μοντέλο, αν θέλει να είναι πλήρες, θα αποτύχει. Όσο σκεφτόμαστε την άμεση δημοκρατία με όρους «καθεστώτος», όσο σκεφτόμαστε προβλήματα της σύγχρονης κρατικής πολιτικής, με σύνορα έθνους-κράτους, θα καταλήγουμε σε αδιέξοδο. Η Αριστερά έχει ανάγκη από ένα θεωρητικό μοντέλο, γιατί είναι ο κυρίαρχος τρόπος αντίληψης της κοινωνικής πραγματικότητας από τη μαρξιστική σκοπιά. Κάθε πολιτική φιλοσοφία της ετερονομίας, που υποθέτει δηλαδή πως υπάρχουν εξωκοινωνικοί νόμοι που κινούν την ιστορία, έχει ανάγκη από ένα υπερβασιακό Υποκείμενο που να αποτελεί τον φορέα της κίνησης αυτής, όσο τουλάχιστον ο θεός δεν εμφανίζεται αυτοπροσώπως. Αυτό μπορεί να είναι το «προλεταριάτο», η «Εκκλησία», οι «πιστοί», οι «φιλόσοφοι», οι «Έλληνες», οποιαδήποτε λέξη περιγράφει μία υπερβατική συλλογική βούληση που υπερβαίνει τις ατομικότητες και τις ενσωματώνει πλήρως [4]. Κάθε ετερόνομη κοινωνική θέσμιση βρίσκει σε αυτήν τη λέξη τη δικαίωση της εξουσίας της. Όταν θέλουμε να υφαρπάξουμε την εξουσία του ατόμου, το αντικαθιστούμε με ένα «νομικό πρόσωπο» με την ευρύτετη έννοια.

Κι έτσι η αναζήτηση ενός Υποκειμένου φορέα της επανάστασης είναι ένας σκόπελος όπου συντρίβεται η ριζοσπαστική σκέψη. Είναι η γνωστή μεταφυσική της Αριστεράς. Είναι οι πρεκάριοι; Είναι οι εξεγερμένοι; Ποιοι θα πάρουν την απόφαση στο όνομα τίνος; Και όμως, στις αμεσοδημοκρατικές συνελεύσεις, έλειψε κάτι τέτοιο. Ο καθένας συμμετείχε. Οι πιο σκληροπυρηνικοί “επαναστάτες” είπαν: «άρα οι πλατείες δεν είναι τίποτα», και έβγαλαν και αφίσες προλεταριακής επανάστασης. Οι πιο θεωρητικοί λένε, «άρα κάποιος κρύβεται από πίσω». Και πάμε ξανά. Είναι οι αναρχικοί; Είναι οι εργάτες; Μα δεν είναι.

Η εμπειρία δείχνει πως το Υποκείμενο της άμεσης δημοκρατίας είναι απλώς το φυσικό υποκείμενο. Ο Κώστας, η Βάσω, ο Γιώργος, κτλ, κτλ. Το φυσικό πρόσωπο. Με το πρόσωπό του και την ευθύνη

της ατομικής του γνώμης και πράξης. Ο Καστοριάδης ορίζει την **ανθρώπινη υποκειμενικότητα** ως τον φορέα της ατομικής αυτονομίας, ως το αυτόνομο άτομο. Χαρακτηριστικά της θεωρεί την ανακλαστική στοχαστικότητα και τη διαβουλευμένη δραστηριότητα. Να σκέφτεται για τις πράξεις και να ενεργεί συνειδητά. Και η συνέλευση, όταν αποφασίζει και πραγματώνει την απόφαση είναι το πεδίο όπου συγκλίνουν και δρουν οι υποκειμενικότητες. Τα αυτεξούσια άτομα. Το σύνολο της δράσης τους υπερβαίνει βεβαίως το απλώς άθροισμα των ατομικών δράσεων, ακριβώς επειδή αναφέρεται σε ένα ευρύτερο πεδίο, το κοινωνικό και ακριβώς επειδή οι κοινωνικές σχέσεις δημιουργούν το δικό τους δίκτυο ισχύος και απόφασης. Όμως το δίκτυο αυτό στο πολιτικό επίπεδο της κοινωνικής αυτονομίας δεν είναι σταθερό, η εξουσία δεν ανήκει σε κάποιον, ασκείται από όλους εν δυνάμει. Είναι δικαιοδοσία του πολιτικού σώματος να αυτοκαθοριστεί και αυτός ο αυτοκαθορισμός, αν μιλάμε για ελευθερία, δεν μπορεί να αναφέρεται σε οτιδήποτε εκτός του σώματος αυτού, σε οποιονδήποτε πέραν της κάθε υποκειμενικότητας.

Αν κάνουμε το λάθος να ορίσουμε έναν γενικό όρο (π.χ. το «λαό») ως θεμέλιο της πολιτικής συγκρότησης, αντί για τον πολίτη, τότε ξανά ανακαλύπτουμε το υπερβασιακό Υποκείμενο και ανοίγει το χάσμα μεταξύ της πραγματικής πολιτικής δράσης των ατόμων και της υποθετικής συλλογικής βούλησης. Ακόμη και ο όρος του Νέγκρι «πλήθος»[5] υποκαθιστά τα φυσικά πρόσωπα και ανοίγει ερωτήματα του τύπου: «κάθε πλήθος είναι πολιτικό; κάθε μάζωξη ανθρώπων είναι πλήθος; εξαρτάται από τον αριθμό; από την πράξη; εκ των προτέρων καθορίζεται ή εκ των υστέρων;» και ούτω καθεξής. Αν ο όρος αναδιανομής και άσκησης της κοινωνικής εξουσίας δεν είναι ο πολίτης, αλλά το Υποκείμενο, τότε ξανά τίθεται ισχυρό το ζήτημα της εκπροσώπησης. Τίθεται επίσης ως αδιέξοδο το ζήτημα της μειοψηφίας και της πλειοψηφίας, καθώς θεωρούνται ως στεγανά, ενώ σε μία αμεσοδημοκρατική διαδικασία επιλύεται απλά, καθώς μειοψηφίες και πλειοψηφίες αποτελούν διαρκώς μεταβλητές συνιστώσες που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες αποφάσεις.

Η ανάδυση της ανθρώπινης υποκειμενικότητας αποτελεί μια δυνητικότητα του κάθε ανθρώπινου όντος, αλλά όχι αναγκαιότητα, αποτελεί μία ιστορική δημιουργία, του προτάγματος της αυτονομίας, μίας θέσμησης που να προσφέρει ένα νόημα ανοιχτό –εν αντιθέσει προς την κλειστότητα της ετερονομίας– μίας αυτόνομης κοινωνίας.

Αυτήν την κοινωνία, αυτήν την πολιτική παιδεία αναζητούμε στις συνελεύσεις που αναδύονται μέσα από την ελεύθερη επικοινωνία μας σαν συλλογικά άτομα με άλλα συλλογικά άτομα. Καθώς την αναζητούμε, την πραγματώνουμε κιόλας. Όσο στενεύουν τα όρια της εξουσίας του κράτους, ανοίγει η δημόσια ελευθερία. Είναι ο μόνος τρόπος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Εξάλλου τέτοια, αν πιστέψουμε τον κύριο Τάκη Φωτόπουλο (Ε, 22/10/11) έχει μόνο το ΚΚΕ (!)
2. Έστω και αν αυτό είναι τόσο αυστηρό όπως η μαθηματική λογική, όπως απέδειξε ο Goedel.
3. Η συνέλευση της πλατείας Συντάγματος έλυσε τα ζητήματα της αυτοτροφοδοσίας, της αυτοδιαχείρισης του δεδομένου χώρου ακόμη και της αυτοάμυνάς της και έθεσε γενικότερα ζητήματα συνολικής θέσμησης ως ανοιχτά ερωτήματα προς σκέψη. Μετά τις 30 Ιούνη σταμάτησε, δίχως ορατό αντικείμενο πρακτικής διεκδίκησης (εννοώ άμεση δράση). Συνέχισε να λειτουργεί μία μικρότερη «θεματική συνέλευση άμεσης δημοκρατίας», που ήταν ακριβώς αυτό, ένας κύκλος επεξεργασίας και συζήτησης. Αν ισχυριζόταν πως είναι η συνέλευση του Συντάγματος, θα έλεγε ψέματα. Φυσικά, δεν το ισχυρίστηκε ποτέ. Στις 19 και 20 Οκτώβρη οι καθεστωτικές δυνάμεις (ΜΑΤ, ΚΚΕ) έκαναν το παν για να την εμποδίσουν να ξανασηματιστεί. Απέτυχαν, όχι μόνο γιατί ο κόσμος αντιστάθηκε, αλλά και γιατί το πνεύμα της άμεσης δημοκρατίας έχει διαχυθεί πλέον σε γειτονιές και μικρότερους ελεύθερους χώρους.
4. «Όταν το έθνος συζητάει, δεν το διακόπτει κανένας» είπε ο αββάς Σεγιές στον βασιλικό αντιπρόσωπο. Ως τότε, ο βασιλιάς ήταν η Γαλλία.

5. Multitude, δηλαδή πολλαπλότητα. Το «πλήθος» είναι κάπως βεβιασμένη μετάφραση με ξεκάθαρες συνέπειες.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 3

Η Άμεση Δημοκρατία ως Αυτοθέσμιση

Αντώνης Μπρούμας

Η άμεση δημοκρατία είναι μια πολύ παλιά ιστορία. Ανέκαθεν αποτελούσε το όχημα της οργάνωσης των μαζικών κοινωνικών κινήματων, που επιτίθονταν στα καθεστώτα τους. Πάντα υποχωρούσε, όταν η παλίρροια των κοινωνικών αγώνων έδινε τη θέση της στην άμπωτη της παγίωσης ηγετικών ομάδων και σχέσεων κυριαρχίας. Ήταν δε το αρχιμήδαιο σημείο, στο οποίο προσέγγιζαν οι πιο προοδευτικές τάσεις της ριζοσπαστικής σκέψης, της αναρχίας και του κομμουνισμού. Αυτά από το παρελθόν. Σήμερα, η πτώση των ιδεολογιών και η χρεωκοπία των κάθε λογής λογικών της πρωτοπορίας φέρνει την άμεση δημοκρατία στο προσκήνιο, ως το εργαλείο για την ανάδυση του αυτεξούσιου ατόμου, την ανάπτυξη της κοινωνικοποίησης κόντρα στον κοινωνικό κατακερματισμό και την συλλογική επανεφεύρεση της ριζοσπαστικής κοινωνικής αλλαγής. Στην πιο προοδευτική της εκδοχή, αυτή της αυτοθέσμησης, η άμεση δημοκρατία συνιστά ενδεδειγμένη και εμπεριστατωμένη πολιτική και πολιτειακή πρόταση για την ανατροπή του υπάρχοντος και την προοπτική της κοινωνικής απελευθέρωσης. Στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα η άμεση δημοκρατία ως αυτοθέσμιση υιοθετείται σταδιακά ως στρατηγική επιλογή από τα ανταγωνιστικά κινήματα στην πάλη ενάντια στην κυριαρχία. Από τις πλατείες αυτού του κόσμου στέλνεται το μήνυμα των “από κάτω” : ιστορία ερχόμαστε.

Ανάδυση και Κοινωνικοποίηση του Αυτεξουσίου Ατόμου

Σχεδόν κάθε προφητεία της επανάστασης εμπεριείχε και μία επαναστατική πρωτοπορία, που θα οδηγούσε την ανθρωπότητα στη γη της επαγγελίας. Πέρα όμως από τα μυαλά των ριζοσπαστών διανοητών, στην έρημο του πραγματικού, ο μοναδικός παράγοντας ριζοσπαστικής κοινωνικής αλλαγής υπήρξε ανέκαθεν το αυτεξούσιο άτομο, δηλαδή το πολιτικό υποκείμενο που από κοινού με άλλους οικοδομεί την ιστορία. Οι σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνικές σχέσεις και αξίες αναπαράγουν κατακερματισμένα άτομα με αδυναμία στη συγκρότηση συλλογικοτήτων αλληλεγγύης και συνεργασίας. Οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες μέσα στα κινήματα λειτουργούν σε αντίρροπη κατεύθυνση, συγκροτώντας κοινοτικές σχέσεις και αξίες, που συγκλίνουν στην ανάδυση και κοινωνικοποίηση του αυτεξούσιου. Για να πάρει όμως μαζικά χαρακτηριστικά η οικειοποίηση του δημόσιου χωροχρόνου, είναι αναγκαία η συνειδητή επιλογή για τη συγκρότηση αμεσοδημοκρατικών αυτοθεσμίσεων σε μακροκοινωνικό επίπεδο.

Συλλογική Επανανομηματοδότηση

Η αυτοοργάνωση των “από κάτω” με όρους ανατροπής απαιτεί σε παράλληλο χρόνο την συλλογική χάραξη κοινών τρόπων σκέψης, νοημάτων και αξιών και κατ’ επέκταση την συνολική επανανομηματοδότηση της κοινής ζωής. Η διεξαγωγή ενός δημοσίου “από τα κάτω” διαλόγου σε εξισωτική βάση και με ελεύθερη κυκλοφορία και ανταλλαγή σκέψεων, απόψεων και εμπειριών, όπως εγγυώνται οι αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, συγκροτεί μία εναλλακτική δημόσια κοινωνική σφαίρα σε ρήξη με την καπιταλιστική σφαίρα των κυρίαρχων εταιρικών μέσων ενημέρωσης. Για να μην έχει όμως εφήμερο χαρακτήρα, ο δημόσιος “από τα κάτω” διάλογος είναι αναγκαίο να αυτοθεσμίζεται συνειδητά, δηλαδή να συναποφασίζονται οι κανόνες και οι οργανωτικές του δομές και να υπάρχει χωροχρονικός του συντονισμός. Έτσι, κάθε χώρος αντίστασης και κάθε πλατεία μπορούν να γίνονται χώρος διεξαγωγής δημοσίου “από τα κάτω” διαλόγου σε συντονισμό μεταξύ τους για την αμφισβήτηση των επιλογών της κυριαρχίας και την αντιπαράταξη των δικών μας αναγκών, βουλήσεων και

αγώνων. Μία τέτοια εναλλακτική δημόσια σφαίρα κυκλοφορίας των κοινωνικών αγώνων, εφικτή περισσότερο από ποτέ πλέον σήμερα με την εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, είναι το πρώτο βασικό βήμα για τον ριζοσπαστικό εκδημοκρατισμό της κοινωνίας.

Ρήξη με το Υπάρχον

Αν το βασικό ιδεώδες του κοινωνικού αναρχισμού είναι η καταστροφή του κράτους και κάθε άλλης διαχωρισμένης από την κοινωνία εξουσίας, τότε δεν υπάρχει πολιτειακή πρόταση πιο κοντινή σε αυτό από την αμεσοδημοκρατική. Η άμεση δημοκρατία τόσο ως άμεση δράση όσο και ως αυτοθέσμιση έρχεται σε πλήρη ρήξη με το υπάρχον σύστημα κυριαρχίας, καθώς περνά μέσα από τον μετασχηματισμό όλων των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας και τη διάχυση αυτής μέσα στην κοινωνία. Με τις οριζόντιές τους δομές οι θεσμισμένες αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες συνθλίβουν την ιεραρχία στη λήψη αποφάσεων και κάθε σχέση διαμεσολάβησης μεταξύ εξουσίας και κοινωνίας. Εχθρική στην ιδεολογική κατασκευή του οποιουδήποτε δημόσιου, κοινωνικού ή ταξικού συμφέροντος, που χωρεί αντιπροσώπευση από κάθε επίδοξη πρωτοπορία ή γραφειοκρατία, η άμεση δημοκρατία ως αυτοθέσμιση προτάσσει την ικανοποίηση των προσωποπαγών αναγκών και βουλήσεων μέσα από τη συνδιαμόρφωση της κοινής ζωής. Πέρα από κάθε γραφική πλέον ιδεολογική πρόσληψη της επαναστατικής διαδικασίας ως της μεγάλης ημέρας για την έφοδο προς τον ουρανό ή στα χειμερινά ανάκτορα, οι αμεσοδημοκρατικές δομές του ανταγωνιστικού κινήματος επαναστατικοποιούν βαθιά την καθημερινότητα της κοινωνίας, ανοίγοντας μονοπάτια, δρόμους και λεωφόρους προς την κοινωνική απελευθέρωση.

Οικονομία & Πολιτική

Είναι ίσως κοινότοπη η διαπίστωση ότι η σφαίρα της οικονομικής δραστηριότητας είναι κεντρικής σημασίας στον καπιταλισμό. Η κεντρικότητα όμως αυτή δεν είναι ούτε αναγκαία αλλά ούτε και θεμιτή σε μία πιο ελεύθερη κοινωνία. Εντούτοις, η υπάρχουσα συνθήκη δημιουργεί για το ανταγωνιστικό κίνημα το ζήτημα της

κεντρικότητας της ταξικής πάλης, του κέντρου δηλαδή όπου συγκροτούνται και αποκρυσταλλώνονται οι καπιταλιστικές σχέσεις κυριαρχίας. Η ιστορική εμπειρία έχει δείξει ότι εργατικοί αγώνες που παραμένουν μέσα στο πλαίσιο της συνθήκης της εκμετάλλευσης, δίχως να το αναιρούν, και δεν θέτουν το ζήτημα της κατάργησης της ίδιας της εργατικής τάξης, δηλαδή το ζήτημα του μετασχηματισμού των ίδιων των σχέσεων παραγωγής, αναπαράγουν την υπάρχουσα καπιταλιστική συνθήκη. Αντιθέτως, ο κόσμος της εργασίας κινούνταν σε απελευθερωτική κατεύθυνση, όταν αμφισβητούσε την ίδια τη θέση του στην παραγωγή, προτάσσοντας την αυτοδιαχείριση της παραγωγής με άμεση δημοκρατία. Και αποκτούσε τέτοιες δυνατότητες, όταν ανέπτυσσε έντονα την αίσθηση της κοινότητας όχι μόνο κατά την παραγωγική διαδικασία αλλά κυρίως εκτός και ενάντια σε αυτή, στη ζωή των εργατουπόλεων και στις κοινότητες των εργατικών αγώνων. Είναι λοιπόν ζητούμενες οι αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις στους χώρους εργασίας και σε ολόκληρη την παραγωγή, που καταργούν την κυριαρχία των αφεντικών και στην αλλοτρίωση της μισθωτής σκλαβιάς αντιπαραθέτουν την χειραφέτηση του κόσμου της εργασίας, στον ανταγωνισμό την αλληλεγγύη και την προσφορά στην κοινότητα. Είναι δε δεδομένη η σχέση έντασης μεταξύ της άμεσης δημοκρατίας ως αυτοθέσμησης σε κάθε πτυχή της κοινωνικής ζωής – και επομένως και στην οικονομική σφαίρα – και των σχέσεων παραγωγής καθώς και της οξείας οικονομικής διαστρωμάτωσης των σύγχρονων κοινωνιών, η οποία συνεπάγεται την εγκαθίδρυση ανάγλυφων σχέσεων κυριαρχίας σε όλο το κοινωνικό σώμα. Άμεση δημοκρατία και καπιταλισμός είναι λοιπόν κάτι εντελώς ασύμβατο. Για την αναίρεση όμως του δεύτερου προέχουν οι αμεσοδημοκρατικές θεσμίσεις παραγωγής και κατανάλωσης από τα κάτω τόσο στα πλαίσια της ταξικής πάλης δια της κατάληψης των μονάδων παραγωγής όσο και με τη συγκρότηση και την δικτύωση νέων αμεσοδημοκρατικών μονάδων παραγωγής. Μορφές και περιεχόμενα αγώνα εντός και εκτός της παραγωγής δεν τελούν σε αμοιβαίο αποκλεισμό αλλά σε δημιουργική συνάρτηση με όλα τα ενδεχόμενα της ζωής ανοιχτά για το ποια απ' όλα επιταχύνουν τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς που θέλουμε.

Το Νόημα της Αυτοθέσμησης

Το πρόταγμα της κοινωνικής αυτονομίας επιτάσσει τη διαρκή κοινωνική αυτοθέσμιση ανάλογα με τις ανάγκες και τις πολιτικές βουλήσεις των ανθρώπων. Στηρίζεται στον συνεχή πειραματισμό ως προς τις μορφές οργάνωσης και στην ευελιξία των οργανωτικών δομών, ώστε αυτές να εξελίσσονται μέσα στον χρόνο σε διαρκή αλληλεπίδραση με τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Στα πλαίσια ενός τέτοιου προτάγματος λαμβάνεται ως δεδομένη η πολλαπλότητα των εκδοχών, που δύναται να λαμβάνει η κοινωνική πραγματικότητα, και θεωρείται ως εγγενούς αξίας η δυνατότητα των ανθρώπων να διαπλάθουν τις συνθήκες της κοινής τους ζωής και να επανανοηματοδοτούν τον κόσμο ανάλογα με τη συλλογική τους βούληση. Για την ολοκληρωμένη συνείδηση σχετικά με τη λειτουργία τους, η κοινωνική αυτοθέσμιση πέρα από διαρκής είναι αναγκαία και ρητή μέσω της ρητής καταγραφής των κανόνων λειτουργίας και της διαμόρφωσης συγκεκριμένων προϋποθέσεων και διαδικασιών για την αναδιαμόρφωσή τους.

Στις αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις η διαδικασία διαλόγου και λήψης αποφάσεων στηρίζεται στην άμεση συμμετοχή ίσων και ελεύθερων ανθρώπων, η δε συμμετοχή αυτή εκτείνεται στο μέτρο, που οι λαμβανόμενες αποφάσεις δύνανται να επηρεάζουν την ελευθερία τους. Είναι επομένως άμεση απόρροια της ισοελευθερίας το ότι η συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων μπορεί να είναι άμεση, μόνο εφόσον στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας και της αριθμητικής ισότητας της ψήφου κάθε συμμετέχοντος, εφόσον πρώτα εξαντλούνται τα περιθώρια για την επιδίωξη ομοφωνίας. Οποιαδήποτε άλλη εκδοχή, όπως αυτή της ομοφωνούσας άμεσης δημοκρατίας που υποστηρίζεται πλέον μόνο στο επίπεδο της θεωρητικής αναζήτησης ορισμένων παραφυσάδων της ατομιστικής αστικής σκέψης, αποτελεί υποταγή της συλλογικότητας στο άτομο και συνδέεται με την ιδεολογική κατασκευή του μοναχικού ατόμου κόντρα και έξω από κάθε κοινωνία.

Περαιτέρω, εκτός από διαρκείς και ρητές, οι αμεσοδημοκρατικές αυτοθεσμίσεις πρέπει να διασφαλίζουν την αποφυγή άτυπης

συσσώρευσης της εξουσίας, επιτείνοντας κατ' ουσία τον πολιτικό έλεγχο πάνω σε ενδεχόμενους εκπροσώπους, με δικλείδες ασφαλείας όπως επί παραδείγματι (α) η άμεση και τακτική εκλογή / διορισμός για όλες τις θεσμισμένες θέσεις εκπροσώπησης και (β) σε περιπτώσεις ο εκ περιτροπής ή κληρωτός χαρακτήρας της εκλογής / διορισμού ή το πεπερασμένο της επανάληψης αυτών, (γ) η ελεύθερη ανακλητότητα και (δ) η τακτή λογοδοσία και απόδοση ευθυνών. Περαιτέρω, προϋποθέσεις, οι οποίες διασφαλίζουν την αμεσότητα στην συμμετοχή, θέτοντας όρια στην ενάσκηση της πολιτικής κρίσεως των εκπροσώπων, είναι επί παραδείγματι (α) η δημοσιότητα και η διαφάνεια της δράσης των εκπροσώπων στους εκπροσωπούμενους με τη βοήθεια της τεχνολογίας, (β) οι θεσμισμένες υπό όρους δυνατότητες ανατροπής των αποφάσεων των εκπροσώπων από τους εκπροσωπούμενους και (γ) οι κανόνες περί της μη ανατροπής των κατευθυντήριων γραμμών της εκάστοτε πολιτικής βούλησης των εκπροσωπούμενων μέσα από τις αποφάσεις των εκπροσώπων.

Έτσι, ένα αμεσοδημοκρατικό πολιτικό σύστημα σε αδρές γραμμές στηρίζεται στην τυπική και ουσιαστική ισοκατανομή της πολιτικής εξουσίας σε όλους τους πολίτες και βρίσκει τη βάση του στο ιδανικό του αδιαχώριστου μεταξύ θεσμίσεων της πολιτικής εξουσίας και κοινωνίας. Με αυτό τον τρόπο καλλιεργεί διαρκώς τη δυνατότητα μίας κοινωνίας ανθρώπων να αυτοκυβερνιούνται, δηλαδή να θέτουν οι ίδιοι τους νόμους της κοινής τους ζωής, να διαχειρίζονται οι ίδιοι την συλλογική τους εξουσία και να φέρουν συλλογικά πλήρη και ακέραια την ευθύνη για τα ανωτέρω. Δεν είναι απλώς εφικτό υπό την έννοια μίας φιλολογικής συζήτησης ανάμεσα σε εγκεφάλους, παίρνει υλική υπόσταση και σφυρηλατεί κοινωνικές σχέσεις μέσα από την πράξη μας, είναι ζήτημα άμεσης δράσης για το πέρασμα από την κοινωνική αντεξουσία στην κοινωνική απελευθέρωση.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Arendt H., 1958/1998, The Human Condition, University of Chicago Press.

Barber B., 2004, Strong Democracy, Participatory Politics for a new Age, University of California Press.

Castoriadis C., 1998, The Imaginary Institution of Society, Blamey K. (trans.), MIT Press.

Christman J., 2009, The Politics of Persons, Individual Autonomy and Socio-historical Selves, Cambridge University Press.

Habermas J., 1991, The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society, trans. by Burger T., MIT Press.

Mouffe C., 1999, Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?, Social Research, 66/3.

Pitkin H., 1972, The Concept of Representation, University of California Press.

Rousseau J. J., 1762/1997, The Social Contract, Gourevitch V. (trans.), Cambridge University Press.

Unger R. M., 2000, Democracy Realized, The Progressive Alternative, Verso.

Urbinati N. and Warren M., 2008, The Concept of Representation in Contemporary Democratic Theory, Annu. Rev. Polit. Sci., 11/2008, pp. 387 – 412.

Wolff R. P., 1998, In Defence of Anarchism, University of California Press.